

Appreciation, Attunement, and Atrophy

פרשת כי תבוא 5781

DEUTERONOMY

26 / 1-11

PARASHAS KI SAVO

¹ It will be when you enter the Land that HASHEM, your God, gives you as an inheritance, and you possess it, and dwell in it, ² that you shall take of the first of every fruit of the ground that you bring in from your Land that HASHEM, your God, gives you, and you shall put it in a basket and go to the place that HASHEM, your God, will choose, to make His Name rest there.

³ You shall come to whomever will be the Kohen in those days, and you shall say to him, "I declare today to HASHEM, your God, that I have come to the Land that HASHEM swore to our forefathers to give us." ⁴ The Kohen shall take the basket from your hand, and lay it before the Altar of HASHEM, your God.

⁵ Then you shall call out and say before HASHEM, your God, "An Aramean tried to destroy my forefather. He descended to Egypt and sojourned there, few in number, and there he became a nation — great, strong, and numerous. ⁶ The Egyptians mistreated us and afflicted us, and placed hard work upon us. ⁷ Then we cried out to HASHEM, the God of our forefathers, and HASHEM heard our voice and saw our affliction, our travail, and our oppression. ⁸ HASHEM took us out of Egypt with a strong hand and with an outstretched arm, with great awesomeness, and with signs and with wonders. ⁹ He brought us to this place, and He gave us this Land, a Land flowing with milk and honey. ¹⁰ And now, behold! I have brought the first fruit of the ground that You have given me, O HASHEM!" And you shall lay it before HASHEM, your God, and you shall prostrate yourself before HASHEM, your God.

¹¹ You shall be glad with all the goodness that HASHEM, your God, has given you and your household — you and the Levite and the proselyte who is in your midst.

2 Artscroll:

כי יבאתי אל הארץ — That I have come to the Land. This is an expression of gratitude to God for having given us the Land (Rashi).

4. ולקח הכהן — The Kohen shall take. The Kohen places his hand under that of the owner, and together they lift and wave it, as is done with many offerings (Succah 47b).

5-10. The declaration. The bringer of the Bikkurim takes his basket back from the Kohen and recites a brief sketch of

Jewish history, the effect of which is to show that the Land could never have been given to the Jewish people without God's loving intervention in history. At the conclusion of his declaration, the bringer puts his basket down before the Altar, and it becomes a gift to the Kohen. As elucidated by Sifre, this passage forms a major part of the Passover Haggadah.

11. ושמחת — You shall be glad. The celebration should include activities that make people joyous, such as shared song, for whenever people come together to celebrate a happy event, it is natural for them to sing (HaKsav V'HaKabbalah). The verse shows that a Jew must include the Levites and the needy in a celebration of his good fortune (Ibn Ezra).

This assurance that Israel will rejoice is juxtaposed with the following passage, commanding that tithes be distributed properly, to teach that Jews can be sure of happiness if they provide for the Levite, the poor, and the helpless (Baal Ha-Turim).

5

שנית, מבואר בכתובים שיש קנין לקב"ה מעיקר הדין בכל ראשית, וכדכתיב: "כי לי כל בכור מבני ישראל באדם ובבהמה, ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי" (במדבר יז, יז). היינו שהיו ישראל ראויים להיכלל במכת בכורות והקב"ה הצילם, ומני אז קנויים כל הבכורות בקנין מיוחד לקב"ה.

והנה ישראל עצמם נקראים ראשית, וכדכתיב: "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו" (וימיה ב, ג), וכן - "בני בכורי ישראל" (שמות ד, כב), ולכן ישראל עצמם גם הם קנויים לקב"ה מעיקר הדין, וכן כל ראשית שלהם, מבכור אדם ובהמה וכל הפירות וראשית הגז וראשית עריסותיהם - הכל קנוי לקב"ה. נמצא שהביכורים שהם בכור

הפירות, שייכים אליו יתברך מכה אותו הקנין שקנה ביציאת מצרים על ידי מכת בכורות.

זהו חיוב הקריאה, לבאר את הקנין של הקב"ה בפירות אלו: "ארמי אובד אבי וירד מצרימת", ויציאתו ה' ממצרים, והקב"ה קנה אותנו ע"י שהוציאנו משם ביד חזקה, ואז חל קנין הקב"ה בישראל בכלל ובכל הראשית שלהם בפרט, לכן "עתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'". להראות שהנני מודה בקניינים אלו. אנו עמך וכל הראשית שלך.

6 אלה הזרים - ר' ששת

ברם, נראה שיש כאן בפרשה זו סוד גדול למה שקרה וקורה לעם היהודי מאז היותו לגוי.

הרי במשך ההיסטוריה רבת השנים תמיד קמו ונפלו תנועות חדשות, רעיונות חדשים. כל תנועה עם רעיון חשבה שהיא באה להציל את העולם, להציל את הכלכלה, לתת לאזרח איכות חיים, רעיונות שתמיד התבדו, כי כל הרעיונות והתנועות היו בדרך כלל דיקטטורות שרדפו את האזרח, רצחו והמסו אותו. מהכלכלה שלהם יצאה קלקלה, ומכל אלה האזרחים תמיד רק סבלו סבל בל יתואר. ואין לדבר כבר על הסבל הרוחני שהיה מנת חלקם של היהודים בגלויות השונות, שכמעט בכל מצב וע"י כל תנועה או רעיון, הרי גזירות הדת היו חלק בלתי נפרד מהמדיניות ומהרעיון, גזירות של שמד, גזירות על לימוד התורה בישיבות ובבית, בתי כנסת נסגרו על סוגר ובריח, וכפי שהדברים ידועים ומפורסמים.

רפח ברכת כי תבוא מרדכי

כמו כן, בתחילת הפרשה (שם כו, א"יא), לאחר שהביא את הביכורים אל הכהן, ומניחם במקדש, וקורא את כל הפרשה, לאחר כל זאת, מסיימים ב"ושמחת בכל הטוב". משמע, זוהי הפסגה, אליה חתרנו בכל פרשת ביכורים. — משמע, רק לאחר ביצוע כל הפרשה הזאת, יתכן להגיע לשיא זה, של "ושמחת בכל הטוב". כיצד מבינים זאת?

בעצם, על שום מה קוראים את פרשת ביכורים? מדוע מתחילים בהזכרת שחר ההיסטוריה, מאותו זמן של "ארמי אובד אבי" (שם, ה)? מה שייכות יש לאותם אירועים ולביכוריו של זה? מדוע כאן הוא המקום, לפרט את כל מה שאירע לאבותינו במצרים, בירדם לשם וביציאתם משם? מה ענין כל זה, לשיבולת המונחת לפנינו, אצל המזבח?

• "ואמרת אליו הגדתי היום" וגוי (שם, ג). ופירשי: "שאינך כפוי טובה". מה ענין הכרת הטוב שיש לו על התאנה שביכרה, הרימון, הענב או השיבולת, לכל מה שאירע אצל אותו ארמי אובד אבי, או אצל פרעה למצרים?

האם כאן הוא המקום, להודות ולהכיר טובה, עבור הצלתו של יעקב אבינו, או עבור גאולתם של ישראל ממצרים?

ערב ר' ברוך • תפארת שמשון • ביאורים

צריך ביאור למה דוקא בעת קיום מצות הביכורים, יותר משאר המצוות, עלינו לספר ולתאר את צרות עם ישראל ויציאתם ממצרים.

ונראה, שהנה דין ביכורים שחייבים לתת לקב"ה, הוא מחמת שני עניינים: האחד - טבע הבריאה הוא שהראשית הוא המעולה, כמבואר בראשונים, וחובה עלינו לתת את המעולה והמובחר לה', כמוש"כ הרמב"ם בסוף הל' איסורי מזבח, ח"ל: "והוא הדין כל דבר שהוא לה' הטוב שיהא מן הנאה והטוב וכו', וכן הוא אומר כל חלב לה'".

"וענית ואמרת" (כו.ד.)
"שאינך כפוי טובה" (רשי')

היה הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת באר יעקב אומר: המתבונן בפרשה זו בה מלמדת אותנו התורה חובת הכרת הטוב יוכל ללמוד גם את הצורה בה יש להכיר טובה.

* הנה התורה מביאה וכופלת שוב ושוב את ההודאה לה' "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ד' נתן לך נחלה ושוב ולקחת מראשית כל פרי מארצך אשר ד' נתן לך ושוב בנוסח אמירתו כי באתי אל הארץ אשר נשבע ד' לאבותינו לתת לנו ושוב ארמי אובד אבי יורד מצרימה וגו' ויציאנו ד' ממצרים וגו' ויתן לנו את הארץ הזאת וגו' ושוב הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ד' ושוב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ד' ולביתך וגו' הרי שכדי לנטוע בלבנו הכרת הטוב ולעקור מתוכינו את עפריות החומריות שמדמיית לאדם שהכל

מגיע לו עליו לחזור ולחזור על כך בין דבור שקיבל את הארץ ובין לדורות הבאים להכניס בלב את הידיעה הברורה שהשית נתן לנו את הארץ.

כך רואים גם שהאדם מחוייב לברך ולהודות בכל יום מאה ברכות ושלוש תפלות שחוש מחובת התפלה הם מחמת הכרת הטוב להקב"ה שיש לחזור עליה שוב ושוב, כדי לנטוע בלבנו השעבוד שלנו להקב"ה.

עוד רואים שמתחילים מארמי אובד אבי וירד מצרים כדי שההודאה לא תהיה מהשפה ולחוץ ולכן להתבונן בתחילה במסכת הצרות של עם ישראל ורק בהתבונן במצב הרע שלפני הטובה ומשם אל טובה יצאו אל הפועל רגשי הכרת הטובה כראוי וכבר כתב הרמב"ם במורה נבוכים (פ"ט) על קריאת בכורים שהאדם מצווה לזכור ימי הרעה שבזה ירבה להודות ויפעל בלבנו כניעה שמוזה תצא הכרת הטובה וכן מצינו בשרה אמנו מי מילל לאברהם היניקה בנים שרה כי ילדתי לו בן זקוניו רק אחרי שנזכרה במצבה הקודם מי מילל שלא היה אף אחד שיתן לה סיכויים ומתוך זה באה ההודאה הגמורה בכל לב.

ישורון י"ח עמ' תק"ו

מזקנים אתבונן

ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה. וענית - לשון הכרמת קול (כ"ט)

מצות הבאת ביכורים היא מהמצוות המעטות בתורה, שבהן קשור קיום המצוה בהגדת דברים. כנראה, שחשיבותה של מצוה זו היא לא בעצם קיומה בלבד, אלא גם בלימוד שעלינו להפיק ממנה, בשעה שאנו עוסקים בקיום המצוה. גם בעל ההגדה של ליל הסדר בחר דוקא בפסוקים אלה, בבואו לספר על יציאת מצרים. חובה מיוחדת מוטלת איפוא גם עלינו, להתעמק ולהבין את המסר שבהגדה זו.

* התורה מחלקת את ההגדה הזו לשני חלקים: קודם כל "הגדתי היום... כי באתי אל הארץ", ואחר כך "ארמי אובד אבי". החלק הראשון מתייחס אל ההווה ואל העתיד, ובו אנו מצהירים שהי' הוא נתן לנו את הארץ, ושאלנו מכירים לו טובה על כך. ואילו החלק השני, מתייחס אל העבר, הוא מסכם בקיצור נמרץ את התהוותו של עם ישראל. תפקידו של החלק הראשון הוא ברור: להזכיר לעצמנו מי הוא בעל הבית. אבל לשם מה בא החלק השני? מדוע דוקא בחזמנות זו חייבים לספר לא רק על יציאת מצרים, אלא גם על מה שקדם לזה, החל מ"ארמי אובד אבי"?

* כאן עלינו להבהיר קודם כל, מה פירושו של המושג "הודאה". לכאורה, אין זה אלא ענין "פורמלי", אמירה בעלמא: "אני מודה לך מאד". מדוע, אם כן, מייחסת התורה חשיבות גדולה כל כך לענין של הודאה? וכי צריך אדם לכוחות נפש מיוחדים, כדי להכיר טובה למי שהעניק לו מתנת? הלא זהו דבר המובן מאילין!

* אכן, למרות שהדבר נראה קל, אין זה כך. אם נתבונן מה מסתתר מאחורי המלים "תודה רבה", נמצא שמעבר לענין הנימוס, טמונה בתוכן גם משמעות מחייבת. אדם שאומך

מה שחשוב לזכור בכל אלו, כי תמיד תמיד כשהיתה מהפכה כזו או אחרת עם איזה רעיון מאחורי המהפכה, רעיון שכאמור היה בו משום "הצלת העולם" מדיכוי (והם הם היו לבסוף המדכאים הראשיים). הרי שבין ראשי המהפכנים היו גם יהודים, ואחריהם נהו ונעו ונמשכו יהודים רבים בעו"ה שקיימו בשקיקה רבה

כך היה בעת המהפכה הקומוניסטית, כך היה בראשיתה של התנועה הציונית שמשכה אחריה את טובי הבנים מהישיבות ומהבתים, וכמה כמה הורים צדיקים ויראים ישבו "שבעה" על ילדיהם שהתרחקו מדרכי אבות והלכו לרעות בשדות זרים ולשתות מים עכורים מבארות נשברים, ולקלוט מסרים שדופים וריקים, ורבים חללים הפילה. וכך כאמור היה זה בתקופת ההשכלה ועוד ועוד מסגרות ותנועות שההיסטוריה היהודית סבלה מהם סבל רב, ולא הזכרנו כאן את הירפורמים והקונסרבטיבים שעשו שמות בעם היהודי והרחיקו רבים וטובים מתוך עם ישראל.

* כפי שצינתי, תמיד היו יהודים שחשבו שהנה עם הרעיון (הנבוב) החדש באה גאולה לעולם, הנה מכאן ההלאה יהיה עולם חדש ויש להתנתק מן העבר ניתוק טוטאלי ולהסתכל רק קדימה ולרוץ לקראת הקדימה ולקראת עולם המחר שאיננו מכיר את עולם האתמול.

כל זאת אנו למדים בפרשת הביכורים. אדם מביא פירות חרשים אותם גידל וטיפח זמן רב. האדם עצמו מרגיש הרגשה של התחדשות ורעננות עם ביכורי הפירות. דוקא ברגע זה של חידוש והתחדשות, זה המקום וזו השעה לומר לכהן אשר יהיה בימים ההם, וכדברי חז"ל (הובאו ברשי'): "אין לך אלא כהן שבימך כמו שהוא", כי אני שהבאתי ביכורים יודע היטב שלמרות החידוש, למרות ההתחדשות וההתרעננות, אולם ההיסטוריה היהודית אינה מתחדשת עכשיו ולא מתחילה כעת, זו היסטוריה בת אלפי שנים אשר מתחילה בגלות מצרים, וממשיכה ביציאה מן השעבוד המצרי עד קבלת התורה בסיני שעל זה נאמר "היום הזה נתייית לעם לה' אלוקיך" ועד הכניסה לארץ ישראל הארץ אשר לא התחילה עם הקמת המדינה או בהצהרת בלפור אלא "כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש" (דברים כו, טו).

* ולכן, לא רק שאיננו שוכחים את העבר, אלא שכל כוחנו העתידי נובע מן העבר, ובלי העבר אין גם עתיד. ולכן אומר מביא הביכורים "עשיתי ככל אשר ציויתני" (דברים כו, יד). לא זולתי בשום מצוה, משום שלמרות ההתחדשות עם הבאת הביכורים, הרי אני ממשיך את שרשרת הדורות בקיום תורה ומצוות. ומשום כך הוא מבקש "השקיפה ממעון קדשיך מן השמים וברך את עמך את ישראל וגו'" (דברים כו, טו) וכפרשי: "עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שעליך לעשות וכי".

וזהו הסוד הגדול והנפלא הטמון בפרשת השבוע פרשת "כי תבוא".

מלטפת על פניך באהבה ובחבה, כאשר שדותיך מלאים תבואה, וכרמית עמוסים שפע ממעל, דוקא אז חייב אתה להיזכר שהיו גם ימים אחרים, ימים של עצב ושל צער.

דוקא בשעה הזו שבה לבך גואה משמחה ואתה מוצף רגשות של אושר והנאה, אסור לך לשכוח את העבר העצוב והמר, דוקא אז "וענית ואמרת", היינו נתרכו בזכר העבר יותר מאשר בחווה המשמח אותך, תדפדף בכל קורות העבר, היזכר בכל פרט ופרט, החל מ"ארמי אובד אבי וירד מצרימה", ובמיוחד תתעכב על "וירעו" ועל "ויענונו, ויתנו עלינו עבודה קשה" עד "ונצעק אל ה' אלהי אבותינו" והלאה עד "ויביאנו אל המקום הזה".

* "וענית ואמרת בהרמת קול", אל תתבייש עם העבר המר והמשפיל, אל תשכח, אל תבלע זאת בלשונך, אלא הרם קולך ואמור, שכן אם תזכור את העבר שלך ואת ענינותך ודחקותך, אז יש גם תקוה כי גם תזכור ולא תסיח את דעתך ממצב חברך המדוכא בעניות, בוושה וחרפת רעב, וזה יביא אותך שתקיים גם את "ושמחת בכל הטוב", שהטוב והשמחה יגיעו גם אל "בית הלוי" ואל "בית הגר", ולא תעשה שמחה רק לך ולביתך לבד.

התורה הבינה והכירה את כוחות הנפש של האדם הנברא, היא יורדת אל תוך נפש העני שעלה והתעלה והצליח בעשירות. שהוא משתדל בכל האמצעים ובכל מחיר להשכיח מעצמו את עברו המבייש, העני שעלה מסרב לזכור את עליבותו ואת מצבו השפל שהיה שרוי בו בעבר, עד כדי כך, שיש לו לעני הזה לשעבר תרעומת על מי שבא להזכיר לו מה שעבר עליו פעם.

12

"תודה רבה", כאילו אומר: "עשית לי טובה, מגיע לך גמול עבורה, ואני מכיר בכך". איהו גמול! החשבון נשאר פתוח... הגמול, כמוכן, נמדד לפי ערך הטובה. אבל קודם כל חשובה עצם העובדה, שקיים חוב, ושבוזמן מן הזמנים הוא יוגש לפרעון.

טבעו של אדם, שאינו אוהב להיות כבול או חייב למישהו. אדם נוהר שלא להזדקק לפלוני, למרות שפלוני מסוגל לעזור לו, להלוות לו, לסדר לו עבודה. מדוע? "אינני רוצה להיות חייב לך. מי יודע מה יבקש ממני ביום מן הימים, ולא אוכל לטוב לך". אך לא תמיד אפשר לוותר על העזרה. כיצד מסתדרים עם ההרגשה הלא נעימה?

כאן בא היצר הרע, ומציע דרך משלו כיצד להסתדר. "פלוני עושה לך טובה? אל תהיה טיפש; הוא מתכוון לעזור לעצמו. הוא מלווה לך משום שאין לו מה לעשות עם הכסף. אדרבה, אולי אתה עושה לו טובה, כשאתה שומר על כספו?". "בשבילו זה דבר של מה בכך. הוא מרים טלפון, וזהו". "בטח הוא מרוויח דמי תיווך". "בלאו הכי הוא נסע לכיוון שלך". כך הוא מרגיע את האדם, שבעצם אין הוא חייב לזולת כלום. בודאי, צריך לומר "תודה", אבל עכשיו, כבר אין לכך שום משמעות. זהו צ'ק ללא כסיו...

כיצד, בכל זאת, קורה לפעמים שאדם מרגיש הכרת הטוב אמיתית, מחייבת?

הכל תלוי בנסיבות. מי שמעולם לא נזקק לגמ"ח, אינו מעריך את הטובה שבסידור הלוואה. אבל מי שרגיל להתרוצץ בחיפוש אחר ערבים, להמתין שעות בתור לגמ"ח, ולחזור על זה מדי לילה, כדי "לגלגל" חובות, יודע להכיר טובה למי שמוכן להלוות לו את הסכום הנדרש בבת אחת, ובתנאים נוחים לתקופה ארוכה... מי שזכה לשדך את בתו בלי בעיות, רוטן על השדכן ה"מרוויח" הון תועפות? ללא טרחה. אבל מי שזוכה לכך רק לאחר שנים של חיפושים מייגעים, לאחר אכזבות אין ספור, אינו יודע כיצד להודות לשדכן. **הסכום הנדרש נראה לו מעוט...**

כלומר: כפי גודל הצרה, וכפי גודל הרגשת המרירות, כך גודל הכרת הטוב למי שבא ועזר, למי שמוצא את הפתרון. במצב שכזה, ההודאה באה מעומק הלב. אלא מאי? גם לזה יש גבול. ברגע הראשון, הרגשת התודה מציפה את האדם. הוא מוכן לגמול למיטיבו עולם ומלואו. אבל ככל שעובר הזמן, הרגשה זו הולכת ונעלמת. בודאי, הוא זוכר, הוא לא שכח. אבל הרגש נעלם. הכרת הטוב הופכת למשהו יבש, לחובה שצריך לקיימה, ללא התלהבות.

מה ניתן לעשות, כדי להחיות את הרגש? כיצד נוכל לקיים את חובתנו כראוי? ישנה רק דרך אחת: צריך לחזור אל העבר, צריך לחיות שוב את כל התהליך מראשיתו. להזכר בכל הפרטים, לחיות את הפחד, את הדאגות, את היאוש שהיה מנת חלקו, ואחר כך את הרגשת ההקלה בבוא הישועה. ברגע שכל זה יעמוד לפני עיניו, כתמונה חיה, יוכל האדם לחזור אל אותה הרגשה של הכרת הטוב מעומק הלב. עכשיו, יקבל הגמול שהוא משיב למיטיבו את המימד הנכון, הוא לא יעשה כמילוי חובה, אלא כזכות שנפלה בחלקו.

עכשיו מובן, מדוע בליל הסדר אנו מתחילים בגנות, מדוע אנו חוזרים אל תרח ואל נחור. כל זה בא כדי להמחיש לנו את מה שעברנו, עד שזכינו לצאת ממצרים ולהכנס תחת כנפי השכינה. **ללא מרוד, אין טעם לפסח ומצה.** רק מי שאמר את "ארמי אובד אבי" בכל הלב, יכול להגיע להרגשה אמיתית של "לפיכך חייבים אנו להודות". ואין אנו מודים "לה" אלא

"למי שעשה לנו את כל הנסים האלה". הנסים הם שעומדים לנגד עינינו, כשאנו באים להודות למי שעשהם.

וכך גם בחבאת הביכורים. הקריאה של "ארמי אובד אבי" אינה אמירה בלבד. "וענית ואמרת" - בהרמת קול. לשם מה דרוש כאן הקול? מי צריך לשמוע את הקריאה הזו? אתה בעצמך! מי שממלמל, אינו מסוגל להתרגש. וזה מה שנדרש כאן - הודאה מתוך רגש. **הודאה של אדם, שהצרה עומדת לנגד עיניו כאילו זה עתה נגאל ממנה.**

(עי"פ חכמה ומוסר)

שם דוד 13

מצות הבאת הביכורים (כו, א-יא) היא פרשה שלימה בתורה המחנכת אותנו שלא נהיה כפויי טובה, יעני ברש"י בשם הספרי: "ואמרת אליו, שאינך כפוי טובה". ומבואר שעיקר הבאת הביכורים נועדה להכיר בטובת הבורא שברוב טובו ברכנו בפרי האדמה, ולשם כך עלינו להביא את ביכורי פירותינו כהודאה והכרה בחסדיו המרובים.

והנה אם ביתחם לטובה שמקבל האדם מחברו, מחוייב להכיר טובה על חסד שנגעשה לפני אלפי שנים מאבות אבותיו של חברו, הבה נתבונן בגודל חיוב הכרת הטוב לבוראנו יוצרנו, הנשקפת ממצות הביכורים, על מה והיאך צריך להכיר טובה להקב"ה, הגומל עימנו חסדים ברוב רחמיו בכל יום תמיד, ערב ובוקר וצחרים!

THE MITZVAH OF BIKKURIM, WITH WHICH PARASHAS Ki Savo begins, actually takes us all the way back to the very beginning of time.

A Midrash on the first pasuk in the Torah (Bereishis Rabbah 1:4) declares that the entire world was created Bereishis — for things that are called reishis (first). One of the items on this list is bikkurim.

The Alshich HaKadosh finds this assertion astonishing.

"What's so great about this mitzvah that the entire world was created for it?" he wonders.

The Alshich answers that this Midrash is conveying a fundamental principle upon which our entire faith is predicated.

Hashem has no need for this world or for us. Furthermore, anything that we can possibly give Him or do for Him comes from resources that He provides for us. And if we were trying to pay Him back, what could possibly suffice as recompense for our very lives and for supplying us with all our needs, bestowing an abundance of good upon us?

So what can we do for Hashem?

The Alshich answers that Hashem wants only one thing in return for all He does for us: hakaras hatou. He wants us to express gratitude.

The entire world was created for bikkurim, says the Alshich, because the entire purpose of the mitzvah of bikkurim is to give thanks to Hashem for our crops.

A Midrash (Mishnas Rabbi Eliezer 7) states: Nothing is worse to Hashem than ingratitude. The Midrash goes on to say something shocking. Why was Adam HaRishon banished from Gan Eden? Because he ate from the Eitz Hada'as (Tree of Knowledge), correct?

No.

The Mishnas Rabbi Eliezer says that he was banished because when Hashem asked him why he had eaten from the Eitz Hada'as, Adam answered: היאשה אשר נתת עמדי הוא נתנה לי. The woman whom You gave to be with me — she gave me from the tree, and I ate (Bereishis 3:12). It was Adam HaRishon's lack of gratitude that caused him to be thrown out of Gan Eden.

The Midrash cites many other cases of ingrates who were punished severely, and then delivers the knockout punch, explaining that the consequences for ingratitude are so extreme because an ingrate is akin to a kofar b'ikar, a heretic.

14

מצות הביכורים - הודאה על כל פרט ופרט

כאשר האדם בא להודות להקב"ה על ראשית פרי האדמה תנובת שדהו, אין משנה כלל מהו גודל שדהו וכמה פירות הצמיחה, כדברי רבי עקיבא "קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובביכורים" (פאה פיג מ"ח). ועיי ברמב"ן (כו, ב) שכתב: "יצוה שיפריש הפרי בשדה ויקרא עליו שם, ויביאנו לביתו וישים אותו בכלי ראוי להוליכו לבית הבחירה, ולא נתן הכתוב שיעור בהם, אלא אפילו גרגיר אחד מכל המין שהוא פוטר כל השדה".

13

ועל "משחתי" הלזה חייב לעלות לירושלים להודות. ולא "סתם עליה" והודאה, אלא "כיצד היו מעלין את הביכורים, כל העצירות שבמעמד מתכנסות לגייר של מעמד, ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים, ולמשכים היה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל בית אלקינו, והשור הולך לפנינו וקרניו מצופות זהב, ועטרה של זית בראשו, החליל מכה לפנינו עד שמגיעים קרוב לירושלים, וכל בעלי האומניות שבירושלים עומדים לפנינו ושואלן בשלומם" (ביכורים מ"ב מ"א). ועוד אמרו: "העשירים מביאים ביכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב, והעניים מביאין אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה" (שם, מ"ח). והוסיפו חז"ל שהביכורים טעונים קרבן שלמים בהבאתם, שנאמר (כו, יא) ושמתם בכל הטובה¹⁵. הנה כי כן מצטיירת לנו התמונה היאך היו מביאים ביכורים, ומחו האופן שבן צריך להודות להשי"ת על "משחתי" מפרי האדמה. וכל זה נעשה כדי לחדד ולהחיות את ההכרה בטובות הקב"ה ולתת לו שבח והודאה על החסדים שעשה עימנו.

* והמופלא בהודאה זו, שלא היתה רק על התנובה שבשדהו, אלא הודאה כוללת ומקיפה המפרטת את חסדי הקב"ה שזיכהו לבוא "אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ולא די בכך אלא עליו להודות על החסדים מלפני דורי דורות, עוד מראשית הנחת היסוד ואבן הפינה של עם ישראל בפרשת "ארמי אובד אבי", והולך ומונה את ניסי יציאת מצרים ממש כפי שעושים בשעת ההגדה בליל פסח. ונמצא כי בהבאת הביכורים האדם מביע את תודתו לבורא

בהכרתו בכל היקף חסד-הדורות והנהגת ההשגחה העליונה של הבורא עם עמו ישראל מראשית היותו לעם. נפלא למתבונן.

* ואמנם רק כאשר לאדם מבט רחב שכזה והשקפה עמוקה בדרכי השי"ת, וכל לשמוח ולקיים בזה את מצות "ושמתם בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך", גם על "כלשהו" פירות שהניבה שדהו, שהרי איננו שמח רק במעט הפירות שמביא לפני הכהן, אלא שמח בכל הטוב מאז ימי עולם, ומודה על השגחת הקב"ה עלינו מאז ארמי אובד אבי ועד מועד עלייתו לירושלימה להביא את הביכורים, ומתעורר הוא מתוך טובתו הפרטית "פרי האדמה אשר נתת לי", להודות על כל היקף הטובה מימות עולם.

לפנינו עומק מידת הכרת הטוב הנצרכת והמחוייבת לשכון בתוככי לב האדם, ועלינו לפתחה ולרוממה. ובלעדיה נחשב ל"כפוי טובה", כמבואר ברש"י הנ"ל "ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה". ועוד זאת למדנו מפרשת הביכורים כיצד מכירים טובה - בהתרגשות ובהתפעלות ובשמחה גדולה, ככל פרטי התבאה הנ"ל, בהתאספות ברבים ובהתנאות לפניו בכלי זהב ובהקרבת שלמי שמחה, ומכאן נלמד איך צריכה להיות ההרגשה בכל הכרת טובה.

והנה ראה זה פלא, כי בכל מקום נקראה מידת החסד בשם "גמילות חסד", וישראל הם "גומלי חסדים". ופירוש המילה "גמול" הוא תשלום¹⁶, ולא מובן מדוע עשיית חסד לזולת נחשבת כ"תשלום". ברם לאור המבואר לעיל, אין נברא בעולם שלא יהיה תחת החובה העצומה של הכרת טובה לשני, שאם הוא לא קיבל טובה מחברו, אולי אבותיו או אבות אבותיו עד לפני מאות ואלפי שנים, קיבלו טובה מאבותיו של חברו. ואף אם היתה טובה בלי מחשבה תחילה (כטובת המצרים לאבותינו, כני"ן) - כבר יש חיוב הכרת הטוב, כל שנגרמה לאדם או לאבותיו טובה והנאה מאחר או מאבותיו, וחיוב זה קיים ומוטל על יוצאי חלציו עד סוף כל הדורות, המחוייבים לשלם ולהכיר טובה. ולכן בכל חסד שעושה אדם עם חברו יש תשלום ו"גמול" על חסד שנעשה או עימו או עם אבותיו.

ואם לאדם כך, על אחת כמה וכמה כלפי בורא עולם, המשביענו חסדים טובים על כל צעד ושעל משנות עולם ועד היום, מחוייבים אנו "לגמול" טובה על טובותיו. אך מה נשיב לה' כל תגמולוהי עלינו - "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", להכיר בטובתו ולהודות לשמו.

17a ט"ב ה'תתק"ע - ר"ת

כאשר אדם בא להלל ולשבח את הבורא יתברך, ככתוב בהמשך הפסוקים, מראה הוא שאינו כפוי טובה. כי לא רק מי שמתלונן ומלא טרוניות נחשב כפוי טובה, אלא גם מי שלא מודה לה' יתברך על כל חסדיו המרובים נקרא כפוי טובה. וכמו שאנו רואים כאן, שמאות שנים לאחר הכניסה לארץ צריך עדיין להודות לה' על הכניסה לארץ, וגם על שניצלנו לפני אלפי שנה מלבן הארמי ועל שהוציאנו ממצרים.

גם כאופן פרטי, צריך כל אחד להודות על הטובות שעשה ה' לאבותיו ולאבות אבותיו. לדוגמא, אם זקניו היו בשואה הנוראה וניצלו לחיים ארוכים, וזכו להקים משפחות ודורות לתפארת, צריך תמיד להודות לה' הטוב על כך. ובוודאי שצריך להודות ולשבח על הטובות והחסדים שעשה ה' יתברך לו בעצמו, הטוב כי לא כלו רחמיו, והמרחם כי לא תמו חסדיו, כי מעולם קיינו לך.

תתקנה אהל פרשת כי תבא משה

ב] ואמנם זהו בית אב לכל חיי האדם. אין זה נוגע רק להבאת הביכורים, הלא פשוט וברור, שלא יתכן שאדם יכריז בעת הבאת הביכורים שהוא אינו כפוי טובה, אך בעניינים אחרים ינהג בכפירות טובה, ונמצא איפוא שהבאת הביכורים וקריאת הפרשה היו שקר בפיו - אין חפץ ה' באותו סל פירות שיוגש לכהן ותו לא מיד, כל המטרה היא שאכן ידע האדם כי יהודי חייב לחיות בהנהגה של הכרת הטוב. 'הכרת הטוב' היא אינה מצוה מעשית, לא יתכן לנהוג כלפי דבר מסוים או כלפי אדם פלוני בהכרת הטוב, ובמצבים אחרים לנהוג בכפיות טובה, כי אם אדם מכיר בטובה שנעשה עמו, זה מלווה אותו בכל תחומי החיים, ואם אדם הוא כפוי טובה, זאת אומרת שהוא אינו מכיר בטובות שנעשות עמו. [ואם במקרים מסויימים הוא גומל למטיבו, הרי זאת משום שהוא רואה בזה טובה לעצמו, או סיבות חיצוניות אחרות].

* ולכן אמרו חז"ל, שמי שכופר בטובתו של חבירו סופו שכופר בטובתו של מקום, אשר לכאורה היה נראה כי מרחק רב יש בין טובת חברו לטובתו של מקום, אולם באמת אין בין זה לזה ולא כלום, אם אדם אינו מכיר בטובתו של חברו, אין הכוונה שהוא אינו מכיר במי שנתן לו את הטובה, אלא המשמעות היא שהוא אינו מכיר בטובה שקיבל, וכיון שכן מה לי זולתו מה לי הקב"ה. - אלא שבתחילה אדם עושה שקר בנפשו כאילו יש חילוק בין הקב"ה לחבירו, אך האמת היא שהוא כפוי טובה, ולבסוף יהיה גלוי שאכן הוא גם אינו מכיר בטובתו של הקב"ה.

וראיתי מה שביאר הגר"ש ברוידא זצ"ל בספרו שם דרך וז"ל, והמופלא בהודאה זו, שלא היתה רק על התנובה שבשדהו, אלא הודאה כוללת ומקיפה המפרטת את חסדי הקב"ה שזיכהו לבוא "אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", ולא די בכך אלא עליו להודות על החסדים מלפני דורי דורות, עוד מראשית הנחת היסוד ואבן הפינה של עם ישראל בפרשת "ארמי אובד אבי", והולך ומונה את ניסי יציאת מצרים ממש כפי שעושים בשעת ההגדה בליל פסח. ונמצא כי בהבאת הביכורים האדם מביע את תודתו לבורא בהכרתו בכל היקף חסד-הדורות והנהגת ההשגחה העליונה של הבורא עם עמו ישראל מראשית היותו לעם. נפלא למתבונן.

ואמנם רק כאשר לאדם מבט רחב שכזה והשקפה עמוקה בדרכי השי"ת, יוכל לשמוח ולקיים בזה את מצות "ושמתם בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך", גם על "כל-שהו" פירות שהניבה שדהו, שהרי איננו שמח רק במעט הפירות שמביא לפני הכהן, אלא שמח בכל הטוב מאז ימי עולם, ומודה על השגחת הקב"ה עלינו מאז "ארמי אובד אבי" ועד מועד עלייתו לירושלימה להביא את הביכורים, ומתעורר הוא מתוך טובתו הפרטית "פרי האדמה אשר נתת לי", להודות על כל היקף הטובה מימות עולם.

19 לפנינו עומק מידת הכרת הטוב הנצרכת והמחוייבת לשכון בתוככי לב האדם, ועלינו לפתחה ולרוממה. ובלעדיה נחשב ל"כפוי טובה" "ואמרת אליו" - בהתרגשות ובהתפעלות ובשמחה גדולה, ככל פרטי התבאה הנ"ל, בהתאספות ברבים ובהתנאות לפניו בכלי זהב ובהקרבת שלמי שמחה. ומכאן נלמד איך צריכה להיות ההרגשה בכל הכרת טובה¹⁰.

* ג] בתפילה אנו אומרים בכל יום "הודו לה' קראו בשמו", ומפרש הגר"א (אבני אליהו), "הודו לה'" פירושו, להחזיק טובה, "קראו בשמו" - על כל דבר לקרוא בשם ה' שהכל ממנו, על דרך שמצינו באבות שכל מה שהיו עושים היו מיחסים להקב"ה כדכתיב גבי אברהם "ויקרא בשם ה'". ביאור, דראשית כל צריך להיות מחזיק טובה, וכפשוטו, שמחזיק את הטובה שקיבל ואינו מעבירה מנגד עיניו, אלא מודה עלי' להשם, וזהו "הודו לה'". ואח"כ לא להסתפק רק במה שמכיר בלבו הטובה ומודה עלי', אלא "קראו בשמו". שכל דבר אשר יש לו הוא קורא בשם ה' ואומר שהוא ממנו ית', להודות ולא להכחיש!

ואל יהא דבר זה קל בעינינו, שהרי הרמב"ן (פ"ב בא) כתב את דבריו המופלאים, "שאינן לשם חפץ וכוונה בכל הבריאה בתחתונים מלבד זה שידוד לו" שהוא גם כוונת כל המצוות, להודות לשם שהוא הבורא, להכיר ולהודות שאתה הוא הבורא ואנחנו ברייתו, וגם להוכיח שחסדו גדול מאד על עושי רצונו, מה גדולה היא מדת ההודאה, שהיא היא מטרת ותכלית כל הבריאה וכל התורה כולה.

21

Although charity should be given secretly so as not to embarrass the recipient, with regard to a gift, the Torah specifically wants the beneficiary to know who the giver is. This is because the purpose of a present is to promote good feelings between people.

“Although charity should be given secretly so as not to embarrass the recipient, with regard to a gift, the Torah specifically wants the beneficiary to know who the giver is.”

* Rav Yerucham Levovitz explains that *hakaras hatov* is not “extra credit.” It is an obligation with accompanying halachos, and a person who does not take the time to appreciate and reflect on another’s generosity has in essence “stolen” from him.

Hakaras hatov is applicable not only to humans. We find sections of the Torah that delineate the appreciation that Hashem shows to those who honor Him. In *Parashas Nasso*, the Torah lists the *korban* of each and every *nasi*, even though they were all identical. Ramban (*Bamidbar* 7:2) explains that Hashem honored the *nesi'im* because they honored Him. Similarly, we find that Hashem said, “Pinchas turned back My wrath from *Bnei Yisrael*; therefore I will give him a covenant of peace” (*ibid.* 25:11-12).

This trait is relevant to inanimate objects as well. Hashem told Moshe that Aharon should hit the water and the earth to initiate the first three plagues, because the water protected Moshe when he was placed in the Nile River as a baby, and the earth covered the Egyptian that he smote. It made no difference to the water and dirt who hit them; the difference was felt by Moshe alone.

Someone who recognizes and appreciates when another person does him a favor realizes that his friend loves him. “Just as water reflects a face, one’s heart reflects another’s heart” (*Mishlei* 27:19). The love is reciprocated, and friendship reigns. Conversely, where *hakaras hatov* is absent, love and friendship also cease. Be it a relationship of spouses, co-workers, parent and child, or teacher and student, if appreciation is not shown, the love between them will disintegrate — and possibly devolve into hatred.

How do we integrate *hakaras hatov* into our personality? We

read in this *parashah* with regard to the mitzvah of *bikkurim* that one must give his first fruits to the *kohen*. “And you should come to the *kohen* that is in your generation and you should say to him ...” (26:3). Rashi explains that he must say it explicitly, to show that he is not *kafuy tov* — ungrateful. The Torah is telling us that *hakaras hatov* must be expressed and not hidden in one’s heart.

* Let us try to express our appreciation to those who help us, even in small ways. The storekeeper who helps us find just what we requested, the mailman, the waiter who serves us our food, even the janitor — all of them deserve recognition and a kind word (regardless of the fact that they are being paid). To the degree that we recognize, and express our appreciation for, other people’s kindness, we will be able to feel friendship and love toward them. (*Alei Shur*, Vol. II, pp. 278-280)

• וכדברי הרמב"ן, כן הוא הנוסח בתפלה. “וקרבנתנו וכו' להודות לך וליהודע באהבה”. הרי שכל מה שקרבנו לפני ה' סיני לעובדו ונתן לנו את תורתו, הוא לתכלית, “להודות לך”.

כל עבודת המצוות היא לבוא לידי הודאה כי בריותיך אנחנו. וכן אף כי דברי הרמב"ן הגר"א והספרי קאי על ההודאה להשם, הרי ודאי שבכלל זה היא ההודאה לחברו על טובתו, כמו שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא שמות ה), כל הכופר בטובתו של חברו כאילו כופר בטובתו של מקום. וכבר אמרו בשם הסבא מקלם זצ"ל, כי הכח הוא אחד, להיות כופר בטובה, שאם יש לו כח לכפור בטובה של חברו, שוב אין חילוק ויבוא גם לכפור בטובתו של מקום"11.

24

* Unfortunately, sometimes people don't appreciate goodness until it is lost. Does the seeing man appreciate the gift of sight? Does the *yeshivah bachur* appreciate the ability to learn Torah without persecution? We are so inundated and saturated with blessings that we often find it difficult to reflect on all the blessings we receive and on how to express gratitude for them.

The *baalei mussar* suggest the following exercise: If one wants to appreciate the gift of sight, let him walk around his own home wearing a blindfold for a half-hour, and see how difficult life would be. If one wants to appreciate the gift of being able to walk, let him sit in a wheelchair for an hour and appreciate what a gift it is to be able to walk. Once we bring the gifts that God has given us into the forefront of our consciousness, it will be difficult *not* to feel a profound sense of *hakaras hatov*.

The Gemara (*Yevamos* 63a) tells us that Rav Chiya's wife would often cause him great distress (e.g., when he would ask for a certain dish she was always sure to bring him something other than what he requested, simply in order to frustrate him); nevertheless, when he would find something nice in a store, he would buy it and wrap it beautifully for her. When questioned about his behavior — after, all his wife hardly seemed to deserve such royal treatment — Rav Chiya replied that he was indebted to his wife for raising their children and for saving him from sin. Even when a relationship seems to cause us only anguish, our job is to discover the silver lining, to look for the positive in terms of what the other person does for us, and to repay that positive while ignoring the negative.

לתתך פרישת כי תבא עליון רצה

צריך להבין, לכאורה הפסוק חוזר על עצמו שהרי כבר נאמר “ואמרת אלא”, לשם מה חוזר הפסוק ואומר “וענית ואמרת”, מה נתווסף באמירה השנייה? בכלל צריך להבין, הלא פירט כל הטובות ואף סיפר דברים שלא נוגעים כארמי עובד אבי, וירעו אותנו המצרים סיפור כל ניסי ישראל, אם כן מה הוסיף בהגדה זו שאינו כפוי טובה?

ביאר הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל משגיח ישיבת תורה אור: הכרת טובה זו אינה על מה שנאמר בתחילה, אלא הכרת טובה מיוחדת על כך שזכה לחיות חיים אמיתיים של הכרה בנותן הטובה והודאה אליו, שכן אדם שחי במבט אמיתי זה כל חייו שונים לגמרי.

בדרך זו באר גם את הנוסח שתקנו ב”מודים דרבנן”: “על שאנחנו מודים לך ברוך קל ההודאות”, אנו מודים על עצם ההודאה.

ברכת כי תבא מרדכי רפט

אלא שאין אנו יודעים, טיבה של “השגחה” מהו. עלינו לדעת להשכיל ולהבין, כי יסוד היסודות בהשגחה הוא, שאין אצל השגחתו של הקב"ה, לא “דרך מקרה”, ולא “דרך אגב”. אין לך פרט, שלא נלקח בחשבון מכוון. כל האירועים מכוונים כלפי כל יחיד, כאילו לא היה קיים אלא הוא, כשלעצמו, בלבד...

23

* In reality, a sense of *hakaras hatov* should come naturally to us. Since humans are intelligent creatures, we should readily understand when somebody does good for us. In fact, the *Midrash (Pesikta Rabba-si* 12:3) compares one who doesn't have *hakaras hatov* to an animal. The *Midrash* states, “How does a horse behave? Even when a man is about to bedeck him with ornaments or give him fodder, he turns his neck away and kicks the man. So, too, the mule. But you act otherwise. In you let there be understanding. When you enter the land of Israel, remember to repay the good with good ...”

קשה למח אנוש להשיג זאת. קשה מאד להכיל מחשבה זאת, במערכת המחשבתית שלנו. אך זוהי האמת לאמיתה. ולא עוד, אלא שכל האמת הזאת, נאמרת גם במושגים המדברים על מרחקים של דורות ושל נצח.

— אל יעלה על לבך, כי משום שכל הצמחים כולם צומחים, או משום שהשמש מאירה לכולם, והמים משקים את העולם כולו, לכן אף הצמח שלך, "ממילא", או "דרך אגב", מושקה. אין הדבר כן.

* אלא שכשקב"ה החליט להוריד את המים ולהזריח את השמש, לקח בחשבון גם את השיבולת שלך... ובמכוון.

— כשם שלא יעלה על דעתך, שכל העולם כולו, מושקה דרך אגב, מהשקיינתך שלך, כך בדיוק אל יעלה על דעתך, כי אתה וצמחך, מושקה דרך אגב, מהשקיינתו של העולם כולו...

ובאמת, כבר שמענו פעם מבית מדרשו של הסבא מסלבודקא, והיה חוזר על זה מו"ח זצוקללה"ה, שמפורש כן בכל מכות מצרים. שהרי כך בדיוק אירע שם, שהשמש זרחה ליהודי, ולא זרחה לגוי. שהמים היו מים ליהודי, ודם לגוי...

— אל יעלה על דעתך, כי משום שהעולם כולו שימש מרקע לרגליך, מאז בריאתו, לכן, דרך אגב, ממשיך הוא להיות מרקע לרגליך, גם כהיום הזה וגם לעתיד לבוא... אין הדבר כן.

~ אלא שכשקב"ה החליט לברוא את העולם, ולרקוע את הארץ על המים, כך עלתה במחשבתו ובחשבונו, לקחת בחשבון מכוון, כל שביר של שנייה, מכל העתיד לבוא, וכל נברא אשר הארץ הזאת עתידה להיות מרקע לרגליו, לזחילותיו או לרחשיותיו.

כבר שמענו מבית מדרשו של הסבא מסלבודקא, וכן היה רגיל מו"ח זצוקללה"ה להצביע על המפורש: "המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית"... "בכל יום" ו"תמיד" — ובכל זאת "המחדש"... וזה נפלא מאוד.

28 — אל יעלה על דעתך, כי משום שאבות אבותיך יצאו משיעבוד מצרים, לכן, ממילא, לאחר שסבך הזקן יצא ו"נגאל", ממילא, אף אתה כבר נולדת "נגאל". אין הדבר כן.

* — אלא שכשקב"ה עלתה במחשבתו לגאול את ישראל, חשב לא רק על סבך, אלא על כל צאצאיו עד היום הזה, ואף אתה נגאלת, בפועל ממש. לא דרך אגב, אלא ישירות...

זהו כנראה עומק הפשט ב"עבדים היינו", שאנו אומרים בהגדה של פסח, שאנו מודים להקב"ה לא רק על גאולתם של אבותינו, אלא אף על גאולתנו שלנו, שכן הגאולה היתה בפועל ממש, גם גאולתנו שלנו, ו"אילו... הרי אנו ובנינו מושועבדים לפרעה במצרים" (הגדה של פסח, שם) — לא רק כבדרך אגב, לא השיעבוד ולא הגאולה, אלא ישירות בפועל ממש.

— אל יעלה על דעתך, כי כשהצילו את יעקב מביתו של לבן, היתה זו רק הצלתם של יעקב, נשותיו, בניו, צאנו וכדו'. אין הדבר כן, אלא אז, כשקב"ה עסק בהצלה ממעשה לבן, נלקחנו אף אנו בחשבון...

* אין אני, או אתה, או הוא, דרך אגב, או דרך מקרה. אין הדבר כן. אותי, אותך ואותו, את כל אחד מעמנו, עד סוף כל הדורות, לקחו בחשבון ההצלה... *

ידוע תדע, כי יהדותך וישראליותך, וכל המערכת הקיומית שלך, אינה דרך מקרה ואינה דרך אגב. אין הדבר כן.

— לא משום שאביך או אמך יהודיים, אתה, דרך אגב, יהודי. — לא משום שנולדת ליהודים, אתה, דרך מקרה, יהודי. — לא משום שאתה מבני העם הנבחר, אתה ממילא יהודי. אין הדבר כן.

* אלא שכשנבחר השם אלקינו בעמנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו, חלה עצם הבחירה על כל אחד ואחד מעימנו, עד סוף כל הדורות. כשנטע השם חיי עולם בתוכנו, נטע זאת מתחילה בכל אחד ואחד, עד סוף ה"לעתידי לבוא".

ידוע תדע ותכיר היטב, כי כשסבך הזקן עבר את הירדן, בהנהגתו של יהושע, וזכה להיות מבאי הארץ, לא אותו בלבד הביא והושיב הקב"ה בארץ ישראל, אלא את כל צאצאיו, עד סוף כל הדורות.

אינך נמצא, קיים ויושב בארץ ישראל, דרך אגב, או דרך מקרה. — "כי באתי אל הארץ" (שם, ג).

— וכי הוא בא, הלא דורות על גבי דורות הוא נמצא בארץ? מה זאת אומרת "כי באתי"??

* — משום שכשבא אותו סבא זקן, כבר אז באת אתה. — ומשום שכשאתה עצמך עלית ארצה ישראל, כבר אז העלית עמך את כל צעדיך, כל רגע שהותך, כל שניות הקיום שלך. — כבר אז העלית עמך, לא רק את אותו רגע ואותה שהות, אלא את כל הרגעים והשהיות, מאז ועד עולם...

☆☆☆

9 זו היא הגופא דעובדא, כי כשזכית לעלות לארץ ישראל, כבר אז לקחה ההשגחה של הקב"ה בחשבון, גם את השיבולת הזאת, המונחת כאן אצל המזבח.

* זו היא הגופא דעובדא, כי כשנבחרה ארץ ישראל מכל הארצות, ונבחר עמנו מכל העמים, כשייעדו את הארץ הנבחרת לעם הנבחר, וכשנבחרת אתה להיות מן העם הנבחר הזה, כשנבחרו פירותיה של הארץ הנבחרת, להיות פירות של תרומות ומעשרות וביכורים, כבר אז, בן אדם, לקחו בחשבון, את התאנה, הרימון, או הקרבנות, המונחים כאן אצל המזבח.

פרשת ביכורים היא, איפוא, פרשת ההכרה בפלאות ההשגחה. היא זאת שעת הכרת הטוב, בכל טובה של ההשגחה הפלאית, כדי להודיע ולהודיע, מה מושקע באותה תאנה, רימון או שיבולת.

☆☆☆

הביטוי להשגה זאת, הוא בשמחה הפורצת לאור ההכרה הזאת. כי כשמכירים בפלאות האלו, הלא כל השגה נוספת, כל הכרה נוספת, מזרימה

שטף של שמחה "בכל הטוב". כל זמן שלא שמחת, אין הדברים אלא מן השפה ולחוץ. לכן, לאחר קריאת הפרשה, עליך לשמוח, כדי להביע אל נכון את ההכרה הזאת.

זהו, איפוא, השיא של "ואמרת אליו — שאינך כפוי טובה".

☆☆☆

בין נבין איפוא, כי זהו ה"תחת אשר לא עבדת את השם אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

* שכן אם מסוגל הוא, אדם מישראל, לעבוד את השם ולא לשמוח, משמע, מופקע הוא לגמרי מכל זיק של הכרה בהשגחה הפלאית, המלווה אותו ואת עמו, מאז היותנו לעם עד היום הזה.

משמע, כפוי טובה הוא, שכן הטובה והכרתה, מכוסה על ידי כיסוי עב של טיח ההגשמה. טמונה היא, פנימיותו, באפלה המעלה טחב ורקבון.

שמה, איפוא, בן אדם, כי עליך להכיר, ומשתכיר ודאי תשמח.

"ושמחת בכל הטוב".

31

We will begin by introducing a teaching brought down by the Sefas Emes (Elul 5632, 5642, 5644) in the name of his elder, the esteemed author of the Chiddushei HaRim, zy" a. He explains why the month designated for teshuvah is named Elul based on the passuk (ibid. 100, 3): ידעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו: "אנחנו עמו ונצא מרעייתו" Who made us and we are His—His nation and the sheep of His pasture. Tradition teaches us that the word "v'lo" in this passuk is written as "ולא", with an "aleph"; yet, it is read as "ולו", with a "vav." With an "aleph," the passuk suggests that we are unworthy and inadequate to be His people; with a "vav," it means that we merit being close to Him.

He explains that in reality both the way "v'lo" is written and the way it is read complement each other and achieve the same goal. By recognizing our lowly stature and the fact that we have sinned and failed to serve Hashem adequately--"ולא אנחנו עמו" (the

way the passuk is written)—we are motivated to draw closer to Hashem by means of sincere teshuvah and attain the status of—"ולו אנחנו עמו" (the way the passuk is read) again. Both processes enable us to achieve the goal of being "עמו", HKB"H's people.

This is alluded to by the name אלול; it combines the two spellings of the word "lo"—"לא" and "לו". This teaches us that our goal during the month of Elul is to combine these two processes, to correct all of our wrongdoings by means of complete teshuvah and to regain the status of "עמו".

32 Rabbi Akiva Laughed when He Witnessed a Fox Exiting the Kodesh HaKodashim

We will begin our journey with an illuminating idea presented in all of our philosophical texts. They emphasize that the darkness of night always precedes the light of day; churban precedes rebuilding; the process of nullification precedes renewal. One of the earliest sources to elaborate on this subject in his incredible writings is the Maharal of Prague, zy" a.

7 The Baby Chick Only Exists after the Egg Is Nullified and Decomposes

To explain the matter, the Maharal teaches us a basic principle. HKB"H created the world such that there is always void and nullification prior to renewal. Furthermore, the degree of renewal relates to the degree of absence and divine concealment. In other words, the greater the absence and void, the greater the renewal will be.

To prove this point, the Maharal cites the Gemara (Temurah 31a). The Gemara discusses the case of a chick that is born from the egg of a "tereifah"—a bird that developed an injury or defect that renders it prohibited for consumption. Now, according to halachah, it is forbidden to eat the egg from a hen that is a "tereifah," just like it is forbidden to eat the hen itself. Hence, it stands to reason that the chick born from that egg would also be forbidden for consumption. Nevertheless, in actuality, according to the Gemara, it is permissible to eat the chick by means of shechitah.

The Gemara explains the logic behind this halachah. The chick does not come into existence until the contents of the egg decay completely. Thus, the chick is formed from an egg that is no longer suitable for consumption and is not encompassed by the prohibited status of the "tereifah." The Maharal explains that the chick cannot come to life until the egg has first been nullified. This principle applies to all things; something cannot be renewed until it has first been nullified. The void and nothingness give rise to the renewal.

33

The Maharal asserts that HKB"H revealed this phenomenon to us at the beginning of the Torah (Bereishis 1, 1): "בראשית ברא" אלקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת על פני המים, ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור." In the beginning, G-d created the heavens and the earth. The earth was chaos and void, with darkness over the surface of the abyss, and the spirit of G-d was hovering upon the surface of the waters. G-d said, "Let there be light," and there was light. Here, the beginning of creation, clearly demonstrates this phenomenon. When HKB"H created the world, the void came first: "The earth was chaos and void, with darkness over the surface of the abyss." Only afterwards, did the new reality come into existence: "G-d said, 'Let there be light,' and there was light."

With this understanding, the Maharal interprets Rabbi Akiva's profound message. Upon seeing the fox emerge from the chamber of the Kodesh HaKodashim, he smiled. He had no doubt that the nevuah of Zechariah would come to pass—that old men and women would sit in the streets of Yerushalayim. However, he had no idea how great or grand the revival and renewal of Yerushalayim would be. The fox emerging from the Kodesh HaKodashim represented an extreme degree of "hester panim"—divine concealment. Therefore, he had cause to rejoice. For, he understood that the degree of churban and absence of the divine presence reflected on the commensurate greatness and glory of the renewal of Yerushalayim at the time of the geulah.

In Netzach Yisrael (Chapter 30), the Maharal applies this incredible principle to explain the galus in Mitzrayim that preceded Yisrael's entry into Eretz Yisrael and, for that matter, all the exiles that have preceded the future geulah. They all represent the void that precedes the new state of existence, like the darkness of night that precedes the light of day. Therefore, HKB"H subjected Yisrael to the galus in Mitzrayim—which constituted a process of nullification—prior to taking them into Eretz Yisrael.

This explains very nicely the following passuk related to the galus in Mitzrayim (Shemos 1, 12): "וכאשר יענו אותו כן ירבה" וכן יברוך" but as much as they afflict it, so it will increase and so it will burst forth. Here the Torah teaches us that the suffering and affliction in Mitzrayim constituted the void that gave rise to Yisrael's renewal and rebirth. After the exodus, they received the Torah at Har Sinai and entered Eretz Yisrael. That demonstrates for us magnificently how all of the galuyos constitute the absence and void that is destined to produce the incredible renewal of the future geulah.

34

The Maharal's Fantastic Concept in the Teachings of Rabbi Pinchas of Koretz

At this point, it is worthwhile to point out that we find precious gems in the wonderful teachings of the great Rabbi Pinchas of Koretz—a disciple of the Ba'al Shem Tov, zy" a—that are based on this concept of the Maharal. He defines the state of nullification and void as "איני", which always precedes the state of renewal, referred to as "יש".

He explains that this is why a person cannot renew his strength and energy without sleep. For, sleep represents the nullification and void that must precede renewal. Based on this premise, he reveals a tremendous chiddush. The state of sleep and slumber is present in all parts of creation; without sleep, they would not be able to renew and revitalize; they would wither and degenerate. Here is an excerpt of what he writes in Imrei Pinchas (Rosh HaShanah 457):

In all things in the world there is a form of sleep, even in plant-life. Due to this process, its life-force is renewed every morning. Hence, mankind, which has a greater life-force, sleeps more . . . Animals, whose life-force is lesser, sleep less. Even water possesses an aspect of sleep; otherwise, it would become contaminated and would be undrinkable.

Elsewhere, he compares this concept to seeds of wheat or other fruit and vegetation that is planted in the ground. Their growth only starts after the seed decays into almost nothingness—"אין". Only then, from this state of near nothingness, the seed begins to grow and sprout and renew itself. As he writes in Imrei Pinchas (Tishah B'Av 384): When grain is planted in the ground, it cannot grow unless it first decays and actually becomes nothing. In that void, remains a tremendous potential that can produce an entire stalk. This is a type of metamorphosis. At the precise moment that it is virtually nothing, it immediately takes shape.

35 "How long will You hide Your countenance from me?"

At this point, I would like to consider with our royal audience several points that deserve further scrutiny. Now, we have learned an important principle in the Mishnah (Avos 6, 11): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"—everything that HKB"H created in His world, He created solely for His honor. That being the case, why did HKB"H create the world in such a way that nothing can be renewed or revitalized without first undergoing a process of void and nullification? How does this enhance His honor?

To explain the matter, we will refer to an explanation from the great Rabbi Yisrael of Ruzhin, zy" a, regarding the following statement from David HaMelech (Tehillim 13, 2): "עד אנה תסתיר—how long will You hide Your countenance from me? How long will I continue to

seek counsel within my own spirit? He explains that David HaMelech wished to teach us a vital lesson regarding our emunah and trust in Hashem. When a Jew wants to receive salvation from Hashem, he must first understand that he is totally helpless on his own; his salvation depends solely on Hashem. As long as he believes that he has a solution of his own, his emunah and trust in Hashem are lacking.

So, David HaMelech asks: How long will You continue to conceal Your presence from Me? He answers: So long as I delude myself into thinking that I am capable of resolving dilemmas with my own counsel and devices, the "hester panim"—divine concealment—will continue; however, as soon as I recognize with certainty that I in fact lack any such wisdom or ability, the "hester panim" will cease, and Hashem's salvation will arrive instantaneously.

Thus, it appears that this explains why HKB"H created the world such that every renewal—situation of "יש"—must be preceded by a state of void and nullification—situation of "אין". It is because such a difficult transformation causes man to understand that he does not have the wisdom or resources to emerge from the darkness and void alone without Hashem's assistance. As soon as he says to himself: "How long will I continue to seek counsel within my own spirit?"—he will succeed in emerging from the void to a state of renewal.

השוואה נפלאה לכך אנו רואים בגלות מצרים, שהיתה בבחינת ההעדר וההתבטלות שלפני הגאולה בכניסתם לארץ ישראל, ששעבוד הגלות היה כל כך קשה, עד שלא ראו שום דרך לצאת בכוחות עצמם ממצרים, כמו שכתוב (שמות ב-כג): "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שוועתם אל האלקים מן העבודה".

והנה בזכות צעקה גדולה זו הוציאו הקב"ה מהבטלות של גלות מצרים להתחדשות של גאולת ישראל בכניסתם לארץ, כמו שאמר למשה (שם ג-ז): "ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו, וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש".

על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה עמקו דברי רבינו הקדוש, שסידר משנה

מיוחדת על המצב הנורא של הגלות בעקבות משיחא (סוטה מט:):

"בעקבות משיחא [רש"י: "בסוף הגלות לפני ביאת משיחא"], הוצפא יסגא, ויוקר יאמיר, הגפן תתן פריה, והיין ביוקר, ומלכות תיהפך למינות... וחכמות סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להישען, על אבינו שבשמים".

ונראה כי רבינו הקדוש בחכמתו העמוקה התכוון לחזק אותנו, במצב הנורא והאיום שיהיה בסוף הגלות לפני ביאת המשיח כפי שהוא מפרט והולך, שכל המצב הנורא הזה הוא רק בבחינת ההעדר והחושך שלפני התחדשות האור של הגאולה, והתועלת בזה היא שלא נהיה בבחינת "עד אנה אשית עצות בנפשי", לחשוב שאנו יכולים להתגבר על כל ההסתרות בכוחות עצמנו.

אלא נשכיל להבין שאין לנו שום עצה ותבונה לצאת מהצרה בכוחות עצמנו, כי אם כפי שמסיים רבינו הקדוש: "ועל מה יש לנו להישען, על אבינו שבשמים". וזהו הטעם שאותו זמן נורא של סוף הגלות נקרא "עקבות משיחא", כי דוקא ההעדר והחושך הנורא הזה שיגרם לנו להתחזק באמונתנו בה', הוא זה שיקרב את עקבותיו של מלך המשיח שיבוא ויגאלנו מאפלה לאורה.

37
This vital lesson is intimately related to the avodah of the month of אלול, whose name is formed by the two spellings of the word "לו" and "לא". As we have explained, it is incumbent upon us to achieve a state of nothingness through the midah of humility; we must acknowledge that due to our behavior, we are the embodiment of "ולא אנחנו עמו"—we do not truly deserve to be His people. Yet, with this acknowledgment, we are able to renew ourselves through total teshuvah and reclaim the status of "ולא אנחנו עמו". In this merit, we will finally deserve to be redeemed from the trials and tribulations of galus; as we've learned, galus is the void and nothingness that must precede the flourishing growth of the future geulah—swiftly, in our times! Amen.